

Trasaturile limbajului poetic eminescian In doua poezii studiate Floare albastra si Luceafarul - Mihai Eminescu

Ultim mare romantic european, Eminescu este figura cea mai importanta a liricii romanesti din secolul al XIX-lea. Operele sale In versuri, repartizate In trei perioade de creatie, ilustreaza nu numai evolutia poetului aflat In cautarea unei formule proprii, ci mai ales dovada faptului ca Eminescu a realizat prima revolutionare a limbajului poetic din literatura noastra. Abordand un regisru tematic romantic variat si intelectualizat, autorul unor capodopere precum Ciclul Scrisorilor, Oda (In metru antic), Glossa, Luceafarul, Memento mori, Floare albastra sau Sara pe deal se Inscribe In circuitul valorilor universale.

Toata poezia secolului al XX-lea sta sub semnul liricii eminesciene. Se spune ca Intr-un fel s-a scris pana la Eminescu, dar cu totul altfel dupa el. Inevitabil toti marii poeti interbelici si postbelici sunt raportati la Eminescu, nu numai sub raportul influentelor sau al tematicii, ci si In ceea ce priveste inovatia la nivelul limbajului poetic.

Doua dintre cele mai reprezentative poezii din acest punct de vedere sunt Floare albastra si Luceafarul, din care vom analiza fragmentul zborului uranic al lui Hyperion. Ele apartin unor etape distincte din evolutia liricii eminesciene: Floare albastra apare In 1873, deci In cea de-a doua perioada, dupa ce poetul se delimiteaza de influentele predecesorilor pasoptisti si gaseste formula preponderent romantica, iar Luceafarul zece ani mai tarziu (initial la Viena, apoi si In tara), cand deja poetul Isi clasicizeaza viziunea si Incepe seria capodoperelor.

Egloga pe tema conditiei omului de geniu, proiectata pe fundalul unei naturi initial salbatice, apoi rustice, Floare albastra are o structura ce alterneaza, Intr-un vag scenariu epic, replicile unui eu feminin cu cele ale barbatului cautator de absolut. Astfel, o prima trasatura a limbajului poetic este alternarea registrului popular, arhaic, regional cu cel literar, cult, grav. Replicile fetei cuprind structuri ce amintesc de spontaneitatea, naturalitatea graiului rural: "De nu m-ai uita, Incalte /Sufletul vietii mele", "Grija noastra n-aib-o nime /Cui ce-i pasa ca-mi esti drag?", "Voi cerca de ma iubesti", "Mi-i tinea de subsioara,/Te-oi tinea pe dupa gat", In antiteza cu interventiile barbatului, rostite pe un ton elegiac, uneori chiar avInd valoarea impersonala a unor adevaruri general valabile: "Totusi este trist In lume!".

De asemenea, poemul este structurat antitetic, fiind cunoscut gustul excesiv al poetului pentru aceasta figura de gandire ("Antitezele sunt viata", spune Eminescu Insusi, iar Maiorescu Il caracterizeaza ca fiind "iubitor de antiteze cam exagerate"): opozitia se realizeaza nu numai Intre idealul hedonist, dionisiac asupra iubirii al fetei si cautarea de absolut a barbatului, ci si Intre motivele literare ce se regasesc In replicile lor: "stele", "nori", "ceruri nalte", "soare", "campiile asire", "Intunecata mare", "piramidele-nvechite" inspira puterea de a cuprinde spiritual universul Intr-o dimensiune tripla (pe verticala, pe orizontala si temporal), pe cand "balta", "trestia", "foile de mure", "firul de romanita" aduc In discutie superficialitatea idealului fetei, fragilitatea iubirii, efemeritatea conditiei umane.

In plus, preferinta pentru simboluri se Inscribe tot In estetica romantismului. Laitmotivul ce apare si In titlu este preluat din literatura universala si recontextualizat de Eminescu: daca la Novalis In Heinrich von Ofterdingen desemna cautarea absolutului, In poemul de fata exprima sentimentul erotic, Implinirea sufleteasca pe care o poate genera dragostea, fiind un simbol ambivalent: iubirea implica nu numai o purificare a spiritului (albastru), ci si fragilitate, perisabilitate (floare).

La nivel semantic, plasticitatea imaginilor poetice este data de coexistenta mai multor procedee: epitetul este folosit excesiv ("Intunecata mare", "prapastia mareata", "sarutari dulci", "trestia cea lina", "balta cea senina", "dulce minune", "dulce floare", "de-aur parul"), alaturi de comparatie ("voi si rosie ca marul" - portretul fetei are aura de generalitate a personajelor feminine de basm, "ca un stalp eu stam In luna" - marcheaza dificultatea eului masculin de a accepta ideea ca Implinirea nu este de gasit In demersuri cognitive, ci numai prin afect). Personificarea ("und-izvoare plang In vale") se regaseste accidental, iar exclamatiile retorice si repetitiile din final "Floare albastra, floare albastra", "Ce frumoasa, ce nebuna /E albastra-mi dulce floare!") accentueaza regretul eului liric, exemplificand nivelul figurilor sintactice si retorice.

Pe de alta parte, daca aceasta etapa a creatiei eminesciene este caracterizata de Tudor Vianu ca perioada epitetului obligatoriu, dupa 1878 acelasi critic vorbeste despre fenomenul de "scuturare a podoabelor", poetul renuntand la aceasta figura de stil In ideea abstractizarii imaginilor artistice. Astfel, lipsa abundentei figurilor de stil este un efect al clasicizarii viziunii poetice, dar este compensata prin figurile bazate fie pe contrast semantic (oximoronul sau antiteza), fie pe opozitia Intre registre sau prin atentia acordata figurilor de constructie. Fragmentul ce descrie calatoria lui Hyperion la originile timpului si ale spatiului, dincolo de faptul ca li confirma lui Eminescu calitatea de creator al pastelului cosmic, se remarca prin plasticitatea imaginilor, dar si prin capacitatea autorului de a da contur unor realitati abstracte.

Poet vizionar, autorul Luceafarului prezinta In limbaj metaforic viziunea sa antitetica asupra timpului cosmic si a celui terestru: "si cai de mii de ani treceau / In tot atatea clipe".

Ca si In tabloul nasterii si al mortii universului din Scrisoarea I, si In acest fragment se remarca plasicitatea imaginilor, rezultata din melanjul de tropi si de figuri de constructie. Imensitatea si ilimitarea spatiului cosmic sunt prezentate prin chiasm: "Un cer de stele dedesupt /Deasupra cer de stele". Comparatia extinsa "Parea un fulger ne-ntrerupt / Ratacitor prin ele" trimite fie la conditia de etern cautator a omului de geniu, fie la sursa mitologica populara (mitul zburatorului, duh malefic, cu Infatisare luminoasa).

In plus, simultaneitatea In planul expresiei a elementelor arhaice ("dentai", "pan" , "asemene") cu cele neologice ("chaos") anuleaza impresia de artificialitate. Calatoria prin spatiul celest scoate la iveala influenta modelului cosmologic kantian, universul fiind percept ca o pluralitate de lumi ce evolueaza continuu: "Cum izvorau lumine /Cum izvorand Il Inconjor/ Ca niste mari, de-a-notul". Astfel, comparatia domina succesiv trei catrene.

Nu In ultimul rand, cele mai originale imagini sunt cele care descriu, In acest parcurs regresiv, originea lumii, prin alternarea negatiilor cu afirmatiile ("Unde-ajunge nu-i hotar /Nici ochi spre a cunoaste", "Nu e nimic si totusi e...") sau prin exprimarea metaforica abstracta: "Vremea-ncearca In zadar /Din goluri a se naste", "E un adanc asemenea /uitarii celei oarbe".

Asadar, Floare albastra si Luceafarul sunt doar doua dintre poeziile care ilustreaza In ce masura Eminescu a speculat expresivitatea latentă a cuvântului, redându-i harul originar. Detasându-se net de predecesorii săi, poetul va face posibilă experiența jocului de limbaj modernist și neomodernist, gratuit și eliberat de funcția decorativă. Astfel, previziunea lui Măiorescu din finalul studiului Eminescu și poeziile lui se justifică: "Acesta a fost Eminescu, aceasta a fost opera lui. Pe cât se poate omeneste prevedea, literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui, iar forma limbii naționale, care și-a găsit In poetul Eminescu cea mai frumoasă Infaptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmIntului cugetării românești".